

Чернецька О.В.

УДК 339.9

**ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ**

Постановка завдання. Зміцнення співпраці між Україною та Європейським Союзом у сфері підвищення енергоефективності є важливим елементом співробітництва. Однак наявність невирішених проблем в енергетиці України та брак належного ресурсного забезпечення ускладнюють інтеграцію до спільного європейського енергетичного ринку, створюють загрози енергетичній безпеці регіонів та знижують рівень їх конкурентоспроможності.

В даному контексті перспективним напрямом зовнішньоекономічної політики є транскордонне співробітництво (ТКС), оскільки програми з ТКС в рамках Європейської політики сусідства та Східного партнерства, окрім іншого, передбачають ініціативу співробітництва в сфері транспорту, енергетики та енергетичної інфраструктури.

Основним завданням статті є визначення єдиним можливим сценарієм розвитку паливно-енергетичного комплексу України саме неолібералізаційної моделі. Прикладним втіленням такої політики в сучасних умовах євроінтеграційних процесів є транскордонне співробітництво.

Аналіз досліджень та публікацій. Проблеми європейської інтеграції України та транскордонного співробітництва досліджували провідні українські вчені, зокрема Шнирков О.І., Філіпенко А.С., Чужиков В.І., Бажал Ю.М.; Амоша О., Беленький П., Будкін В., Бураковський І., Луцишин Н., Макогон Ю., Мокій А. тощо

З середини 90-х років минулого століття проявилася значна зацікавленість закордонних вчених до проблематики транскордонного співробітництва. Велику увагу цим проблемам приділили Герцог Р., Марку Ж. (Франція), Локателлі Р., Чуді Г.-М. (Швейцарія), Габбе Г., Мюдріх Г., Кліп К. (Німеччина); Еберхардт П., Стасяк А., Зьоло З. (Польща); Зарді А. (Італія); Ілієва М. (Болгарія); Зверев Й. (Росія); Тей Ю., (Словаччина) та ін.

Але на сьогодні практичний аспект транскордонного співробітництва України в енергетичній сфері вивчений недостатньо та потребує подальшого дослідження.

Метою дослідження є пошук оптимальних напрямів розвитку паливно-енергетичного комплексу України з урахуванням євроінтеграційних реалій.

Виклад основного матеріалу.

За сучасних умов розширення процесів глобалізації зростає роль транскордонного співробітництва у житті регіонів і громад та відкриваються нові можливості для активізації господарської діяльності на периферійних територіях та підвищення їх конкурентоспроможності.

Наприкінці ХХ-го століття регіональна політика Європейського Союзу перейшла до нової парадигми – від застосування механізмів ліквідації диспропорцій регіонального розвитку шляхом міжрегіонального перерозподілу ресурсів до мобілізації природно-ресурсного потенціалу територій і застосування принципу субсидіарності. Таким чином, з метою виявлення спільних проблем і пошуку ефективних шляхів їх

вирішення постала необхідність системного дослідження транскордонного регіону як бази розвитку транскордонного співробітництва.

Однією з найважливіших складових економічної безпеки держави є енергетична безпека. Енергетична безпека визначається спроможністю держави гарантовано забезпечувати свої поточні і перспективні потреби у якісній та економічно доступній енергії з урахуванням ймовірності особливих режимів функціонування економіки у надзвичайних ситуаціях. Основою енергетичної безпеки є усталений розвиток власного паливно-енергетичного комплексу, диверсифікація джерел і шляхів імпорту енергоносіїв, а також ефективне використання енергії на основі широкого застосування енергозберігаючих, екологічнобезпечних технологій.

Оцінка сучасного стану енергозабезпечення України свідчить про низький рівень енергетичної безпеки цих суб'єктів міжнародних відносин. Найбільшу загрозу енергетичній безпеці становить висока залежність від імпорту енергетичних ресурсів з однієї країни – Російської Федерації.

У контексті наявних значних проблем у енергетиці України та відсутності достатньої кількості ресурсів для їх вирішення перспективним напрямом зовнішньоекономічної політики є транскордонне співробітництво, оскільки програми з ТКС в рамках Європейської політики сусідства передбачають ініціативу співробітництва в сфері транспорту та енергетичної інфраструктури. Ця ініціатива є серед пріоритетів Спільної операційної програми «Румунія-Україна-Молдова 2007-2013» (обсяг фінансування програми складає 126,7 млн євро), та Європейського інструменту сусідства і партнерства (ЄІСП) «Польща-Україна-Білорусь 2007-2013» (обсяг фінансування 186,2 млн євро). На період 2011-2013 років передбачено ще 535,15 млн євро (252,23 млн – ЄІСП, 282,93 млн – ЄФРР), що підлягає середньостроковому перегляду цієї стратегії та прийняття Індикативної програми на 2011-2013 роки. Нижче наведені дані щодо транскордонних проєктів Україна-ЄС та інших проєктів технічної допомоги ЄС в енергетичній сфері.

Таблиця 1. Перелік транскордонних проєктів у сфері енергетики.

Назва проєкту	Термін виконання	Бюджет, євро	Бенефіціар	Реципієнт	Мета проєкту
Відновлювальні джерела енергії -рецепт покращення якості природного середовища на території Любачівського повіту та Яворівського району	22.06.2011-22.02.2012	145 772	Львівська облдержадміністрація	Яворівська районна рада Львівської області	Встановлення колекторів сонячної енергії в районній лікарні № 1 м.Новояворівськ Львівської області для забезпечення даного медичного закладу дешевою тепловою енергією, скорочення бюджетних витрат на утримання лікарні та покращення екологічної ситуації в регіоні
Біоенергія Карпат (ІПС ЄІСП Україна - Угорщина -Словаччина - Румунія 2007-2013 роки)	15.07.2010-14.07.2012	430 214	Закарпатська обласна державна адміністрація	Агентство регіонального розвитку та транскордонного співробітництва "Закарпаття"; Міжгірська районна рада Закарпатської області; Асоціація студентів економістів Закарпаття	Підвищення рівня створення енергії з біомаси в українсько-словацьких прикордонних регіонах

Таблиця 2. Перелік інших проєктів технічної допомоги ЄС у енергетичній сфері.

Назва проєкту	Термін виконання	Бюджет, євро	Бенефіціар	Реципієнт	Мета проєкту
Посилення спроможності Технічного секретаріату INOGATE (ITS) у контексті підтримки Бакинської ініціативи	23.02.2009-22.02.2012	2 934 000	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	Технічний секретаріат INOGATE	Посилення спроможності Технічного секретаріату INOGATE з метою покращення загальних показників діяльності програми для досягнення цілей визначених Бакинської ініціативою
Ініціатива з енергозбереження в будівлях в країнах Східної Європи та Центральної Азії)	11.01.2010-10.01.2014	4 449 650	МінЖКГ	МінЖКГ	Наданнядопомоги країнам-партнерам програми INOGATE знизити свою залежність від традиційних видів палива, підвищити надійність енергопостачання та створити
Демонстрація, ознайомлення та розгортання в Україні чистих вугільних технологій та технологій уловлення та складування вуглецю	30.12.2010-30.12.2012	625 000	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	Інститут вугільних енерготехнологій Національної академії наук України	Демонстрація, розповсюдження та застосування чистих технологій використання вугілля в Україні, використання яких дозволить зекономити більше 10% вугілля, що значно зменшить викиди оксиду вуглецю, викиди інших парникових газів

**ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ
В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ СФЕРІ**

Назва проекту	Термін виконання	Бюджет, євро	Бенефіціар	Реципієнт	Мета проекту
Надання допомоги Національній комісії регулювання електроенергетики щодо забезпечення виконання газового законодавства у відповідності з положеннями Енергетичного Співтовариства	23.09.2011-22.09.2012	598 565	Національна комісія регулювання електроенергетики України	Національна комісія регулювання електроенергетики України	Створення прозорого, ефективного та конкурентноспроможного газового ринку в Україні у відповідності до загального зводу законодавчих актів ЄС (Ac'i15 Соттипашаіге), що регулює внутрішній газовий ринок ЄС
Підтримка впровадження енергетичної стратегії України	29.09.2008-29.09.2013	82 000 000	Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	Міністерство енергетики і вугільної промисловості	виконання Енергетичної стратегії України
Підтримка виконання Енергетичної стратегії України в галузі енергоефективності та відновлювальних джерел енергії	21.12.2009-21.12.2014	70 000 000	Державне агентство з ефективності та енергозбереження	Державне агентство з ефективності та енергозбереження	налагодження співробітництва між Україною та ЄС у галузі енергоефективності відповідно до Плану дій ЄС-Україна та Меморандуму про порозуміння з питань енергетики, підписаного між Україною та ЄС, і відповідних додатків до нього

*Складено автором за даними Мінекономрозвитку України [1]

Крім того, співпраця між ЄС та Україною в рамках Європейського інструменту сусідства та партнерства містить окрему так звану енергетичну компоненту, яка впроваджується у формі окремої програми підтримки секторної політики (включаючи бюджетну підтримку) та надаватиметься у вигляді фінансового внеску на виконання положень Меморандуму між Україною та Європейським Союзом про порозуміння щодо співробітництва в енергетичній галузі. Транші будуть надаватись за умови виконання спільно узгоджених індикаторів.

Залучення коштів з різних європейських фондів підтримки, дотичних до сфери енергетики, об'єднання зусиль центральних і регіональних органів влади з метою вирішення проблем в енергетичній сфері прискорить інтеграцію до європейського енергетичного ринку і надасть поштовх соціально-економічному розвитку України і її регіонів.

Серед основних напрямів співпраці суб'єктів транскордонного співробітництва з центральними органами влади в енергетичній сфері, визначених у Методичних рекомендаціях Міністерства регіонального розвитку і будівництва України щодо координації на національному та регіональному рівнях проектів у галузі транскордонного співробітництва за Європейським інструментом сусідства і партнерства, є:

- заходи з розвитку транскордонного транзиту енергоносіїв з урахуванням потреб місцевого енергозабезпечення, включаючи ефективне використання місцевих та альтернативних джерел енергії;
- застосування сучасних енергозберігаючих технологій та вторинних енергетичних ресурсів;
- розбудова сучасної прикордонної інфраструктури, що відповідає завданням вищезазначеного транзиту, потребам місцевого населення та вимогам європейської безпеки.

Цей перелік напрямів транскордонного співробітництва України із західними державами-сусідами доцільно розширити, оскільки уже існує ряд транскордонних проектів в енергетичній сфері, що могли б становити предмет спільного інтересу України та ЄС.

Існуючі в Україні транскордонні проекти в сфері енергетики є поодинокими, однак вони свідчать про потенціал і наявні можливості прикордонних регіонів для вирішення енергетичних проблем і можуть бути прикладом для розробки і реалізації нових проектів, що посилять регіональну і державну енергетичну безпеку та сприятиме процесу євроінтеграції.

Інтенсифікація ТКС у енергетичній сфері потребує здійснення таких заходів:

1. Вдосконалити нормативно-правову базу в галузі енерго-ефективності, альтернативних та відновлюваних джерел енергії, привести законодавство України у відповідність до чинного *acquis communautaire* ЄС. Необхідно доопрацювати Енергетичну стратегію України до 2030 року з метою:

- визначення джерел та механізмів залучення коштів, необхідних для реалізації стратегії;
- узгодження з регіональними стратегіями, що містять питання ТКС;
- врахування участі України в міжнародних проектах з розробки та впровадження нових технологій в енергетиці.

2. Місцевим органам влади спільно з центральними органами влади ініціювати розробку масштабних транскордонних проектів (з будівництва і модернізації газопроводів, електроенергетики, розвитку нетрадиційних джерел енергії, екологічної гармонізації), які будуть складатися з кількох дрібних проектів, оскільки на реалізацію малих проектів кошти можна отримати з фондів транскордонних програм, в яких бере участь Україна, Європейського інструменту сусідства і партнерства.

3. Залучити провідні наукові установи до:
- розробки транскордонних енергоефективних проектів;
  - здійснення постійного незалежного моніторингу та аналізу ефективності впровадження державних програм з енергозбереження, зіставлення отриманих результатів із показниками ефективності аналогічних програм в інших державах, підготовку відповідних рекомендацій щодо ефективної адаптації європейського досвіду в Україні.

4. Запровадити спеціальне навчання та цільові інформаційні кампанії з питань енергозбереження для населення, менеджменту підприємств та комунальної сфери. До реалізації таких проектів доцільно залучати громадські організації, навчальні заклади.

Звертаючи увагу на ролі центрів (держави) у розвитку механізмів міждержавного (регіонального транскордонного) співробітництва, слід зазначити, що регіональне транскордонне співробітництво може бути успішним лише за умови його підтримки центром (державою). До того ж дана підтримка повинна не тільки декларуватися, але бути погодженою з основною стратегічною лінією економічної політики держави. Крім того, держава має забезпечити транскордонне співробітництво на інституціональному рівні. Одним з напрямків стійкого розвитку регіонів країни визнане розширення транскордонного регіонального співробітництва

На сьогодні серед транскордонних проектів в енергетичній сфері можна виокремити наступні.

1. Транскордонне співробітництво з будівництва і модернізації газопроводів.
2. Транскордонне співробітництво з розвитку нетрадиційних джерел енергії.
3. Транскордонне співробітництво із запровадження енергоощадних технологій.
4. Транскордонне співробітництво в галузі електроенергетики.

Наближення параметрів ПЕК України до норм і стандартів Європейського Союзу.

Головним пріоритетом у зовнішній енергетичній політиці України є розширення співробітництва з ЄС. Інтеграція України у світову економіку і європейський вибір України повинні підкріплюватися поступовим; досягненням європейських стандартів рівня життя, у тому числі енергоефективності, енергооснащеності, і поступовим виконанням вимог ЄС до країн-кандидатів у сфері ПЕК і суміжних екологічних питаннях. Адаптація законодавства України в сфері енергетики до норм і стандартів ЄС передбачає зменшення впливу держави в цьому секторі економіки, лібералізацію ринків енергоносіїв, залучення іноземного капіталу до ПЕК за рахунок створення прийняттого інвестиційного клімату, створення стратегічних запасів нафти тощо.

Наближення параметрів ПЕК до норм і стандартів ЄС сприятиме: реалізації експортного енергетичного потенціалу України, дотриманню більш високих екологічних вимог до підприємств ПЕК; інтеграції вітчизняної енергетики до енергетичного сектора ЄС.

Членство в ЄС проголошено стратегічною метою зовнішньої політики України, її досягнення потребує наближення до регламентованих ЄС правових, організаційних і технічних вимог до ПЕК і суміжних сфер. Прогрес у проведенні реформ в енергетичному секторі є важливою складовою адаптації Україною правових і нормативних стандартів ЄС.

Адаптація законодавства України в сфері енергетики до норм і стандартів ЄС спрямована на: обмеження адміністративного втручання держави в діяльність ПЕК; лібералізацію ринків енергоносіїв; створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення до розвитку ПЕК іноземного капіталу; підвищення енергетичної ефективності економіки, використання потенціалу енергозбереження; підвищення рівня безпеки АЕС; зменшення негативного впливу ПЕК на навколишнє середовище; створення стратегічних запасів нафти тощо. Найближчими роками пріоритетними сферами співробітництва України з ЄС повинні стати енергетична ефективність, ядерна безпека й екологія.[2]

Адаптація національного законодавства в сфері ПЕК до норм і стандартів ЄС, а тим більше - впровадження відповідних змін потребують значних ресурсів і погоджених дій усіх гілок влади. На першому етапі необхідно запровадити практику обов'язкової попередньої експертизи проектів усіх нормативно-правових документів щодо ПЕК на предмет їхньої відповідності нормам і стандартам ЄС, безумовно, із урахуванням інтересів і особливостей ПЕК України.

Висновки. Поглиблення інтеграції до Європейського Союзу в енергетичній сфері, розвиток та інтенсифікація транскордонного співробітництва, вдосконалення нормативно-правової бази, залучення приватних інвестицій та використання кредитних інструментів надзвичайно ефективно сприятиме розвитку енергетичної сфери економіки України зокрема, та економічної ситуації – в цілому.

Можливість доступу до європейських технологій та впровадження європейських стандартів гармонічно проеволюює в інтенсивний розвиток енергозберігаючих технологій та підвищення конкурентоспроможності енергетичного сектору української економіки.

Джерела та література:

1. Відповідь на інформаційний запит Міністерства економічного розвитку та торгівлі України від 01.03.2012 №4602-08/7887-16 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.licasoft.com.ua/index.php/component/lica/?href=0&view=text&base=1&id=1194658&menu=1>
2. European Commission/High Representative paper An external policy to serve Europe's energy interests, June 2006 S160/06; followed by External Energy Relations - from principles to action - COM(2006) 590.